

*Козловський В. В.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германської філології
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Ю. Є. КІЙКА «НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ В ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕДІАЖАНРАХ: ФРАКТАЛЬНИЙ ПІДХІД»*

З огляду на поступову інформаційну глобалізацію світу, тісні контакти між різними мовно-культурними спільнотами й технічний прогрес у засобах масової комунікації спостерігається значне зростання інтересу до вивчення мовно-культурних відмінностей/подібностей на прикладі різних мовленнєвих жанрів. Дослідження мовно-культурних особливостей зумовлено насамперед прикладними аспектами, зокрема необхідністю вивчення різних видів текстів на заняттях з іноземної мови, практикою перекладу та культурними потребами.

У світлі викладеного вище контрастивна розвідка Ю.Є. Кійка видається актуальною, адже тема дослідження зумовлена, по-перше, загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень із генології (генристики) на виявлення основних функціональних особливостей різнотипних жанрів, по-друге, відсутністю німецько-українських контрастивних студій ситуативно паралельних медійних текстів, по-третє, появою фрактальної парадигми наукової думки, яка по-новому розглядає будову медійних текстів.

Монографія Ю.Є. Кійка присвячена зіставленню інформаційних жанрів у німецькій та українській медіапрактиках. Предметом аналізу є їхні структурні та функціональні особливості в руслі фрактального підходу. Матеріалом дослідження автора слугують медіатексти з розділу зовнішньої політики в провідних щоденних німецьких та українських виданнях протягом 2002–2015 рр.

Монографія має таку структуру: передмову, чотири розділи, післямову, список використаних джерел.

У першому розділі «Теоретичні засади контрастивного дослідження медіатекстів» з огляду на мету студії розглядається текст із різних поглядів. Спочатку (підрозділ 1.1) автор подає загальнотеоретичне бачення тексту як комунікативної одиниці, не оминаючи при цьому таких неоднозначних питань, як відношення між текстом і дискурсом, а також проблему типології текстів. У підрозділі 1.2 увага автора сфокусована на тексті як об'єкті міжмовного порівняння, адже тексти, безсумнівно, відображають особливості певної мовно-культурної спільноти. У третьому підрозділі автор детально зупиняється на розгляді медіатексту, визначальним для якого є ситуативність. Ю.Є. Кійко заглиблюється також у непросте питання жанрового поділу сучасних текстів у німецькій та українській медіапрактиці. Іновативним видається підрозділ 1.4, де автор розглядає текст із фрактальної перспективи. Поза сумнівом, мовну систему можна інтерпретувати із цього погляду, де елементи одного рівня, об'єднуючись, стають фундаментом для будови складніших утворень. Текст як один із елементів мовної системи перебуває

на якомусь із етапів тематичного розгортання від слова-тексту через речення-текст до тексту-дискурсу. У підрозділі 1.5 автор розглядає питання інформаційної структури медіатексту, у якій добре викристалізовується фрактальна будова, де перехід від однієї до іншої теми здійснюється поступово, циклічно, коли кожен новий етап розвитку додає щось нове до попереднього.

У другому розділі монографії Ю.Є. Кійко розглядає матеріал і методи дослідження. У ролі *tertium comparationis* виступають паралельні тексти зовнішньополітичної тематики. Під час дослідження медіажанру як результату комунікативної діяльності журналістів у мас-медійному зовнішньополітичному дискурсі автор урахує різноаспектність об'єкта студії. Тому в роботі він використовує комплексний підхід, максимально раціонально поєднуючи взаємодоповнювальні дослідницькі напрями. В основу зіставного аналізу покладено багаторівневі моделі холистичного текстового опису. Для об'єктивного висвітлення отриманих результатів контрастивної розвідки автор застосовує деякі статистичні прийоми, зокрема кореляційний аналіз, χ^2 -квадрат і коефіцієнт спряженості Чупрова.

Ю.Є. Кійко отримав цікаві результати із жанрового розподілу в досліджуваному газетному дискурсі (підрозділ 2.3). За даними автора, при однаковому жанровому наборі в обидвох дискурсах український медійний простір надає перевагу коротким розгорнутим повідомленням, а німецький – кореспонденціям і заміткам. Одна з причин такої жанрової розбіжності, на думку дослідника, криється в екстралінгвістичних чинниках, зокрема в економічних реаліях газетної діяльності в Україні.

У третьому розділі «Макро– і мікроструктурні характеристики німецьких й українських інформаційних медіажанрів» комплексно зіставлено такі жанри, як замітка (підрозділ 3.1), інформаційна стаття (підрозділ 3.2), кореспонденція (підрозділ 3.3), синоптичне повідомлення (підрозділ 3.4) та інтерв'ю (підрозділ 3.5). Порівняльний аналіз Ю.Є. Кійка підтверджує тезу про те, що засоби масової комунікації певного мовно-культурного середовища, попри загальну глобалізацію світу, відображають інтереси національно-культурного суспільства через особливості подання інформації. Наведені автором паралельні кореспонденції на одну тему, незважаючи на формальну, структурну й функціональну подібність, мають відмінності на макро– та мікрорівнях унаслідок підбору й оцінювання другорядних тем і субтем. Якщо німецька кореспонденція орієнтується переважно на нейтральне висвітлення певної події, то українську кореспонденцію автор характеризує як таку, що має на меті вплинути на реципієнта не лише через дескриптивне, а й експлікативне та аргументативне розгортання теми.

Проведений Ю.Є. Кійком статистичний зіставний аналіз серед інформаційних жанрів (підрозділ 3.6) виявив певні подібності й розбіжності в структурному, синтаксичному і квантита-

* Кійко Ю.Є. Німецько-українські паралелі в інформаційних медіажанрах: фрактальний підхід: монографія. – Чернівці, 2016. – 392 с.

тивному аспектах. Автор установив структурну схожість заголовків німецьких заміток та інформаційних статей, натомість у заголовках кореспонденцій відмічає тенденцію до номінального стилю. Для замітки й інформаційної статті домінуючою є інформативна функція, а для кореспонденції – інтригуюча. У заголовках українських інформаційних жанрів, на відміну від німецьких, простежується більша подібність між інформаційними статтями й кореспонденціями.

Зіставний аналіз заголовків у різноманітних німецьких та українських газетних медіатекстах дає автору змогу стверджувати, що заголовковий блок як α -фрактал будь-якого тексту залежить від його жанрової належності. Для інформаційних текстів в обох зовнішньополітичних медіадискурсах характерні стислі насичені заголовки, оформлені простими реченнями й іменниковими конструкціями. За спостереженнями автора, зі збільшенням обсягу інформаційного тексту змінюється функціональне навантаження компонентів заголовкового блоку, застосовуються проміжні заголовки як структурні текстові маркери. Біцентральним текстам, на думку Ю.С. Кійки, притаманні заголовки, виражені переважно простими реченнями, які передають головну пропозицію.

Інноваційним у розвідці є виявлений автором у досліджуваних медіатекстах фрактальний принцип будови в інтражанровій площині. Залежно від текстового обсягу, Ю.С. Кійко виокремлює дво- або трифрактальну будову інформаційних жанрів. У замітках він виокремлює α - і ω -фрактали, а в інформаційних статтях і кореспонденціях – трифрактальну будову. На думку автора, ці три жанри перебувають у фрактальних відношеннях між собою – від замітки через інформаційну статтю до кореспонденції. Дослідник припускає універсальність зазначеного принципу побудови для інформаційних типів текстів. Адже він, на думку автора, зумовлений екстралінгвістичними факторами, зокрема реаліями існування зазначеної сфери людської комунікації, коли на створення текстів суттєво впливає брак часу та місця.

У четвертому розділі «Функціональні характеристики німецьких і українських інформаційних жанрів» Ю.С. Кійко зупиняється на розгляді реалізації в медіатекстах таких категорій, як референція (підрозділ 4.1), евіденціальність і модальність (підрозділ 4.2), а також темпоральність (підрозділ 4.3).

Під час топонімічної референції автор виявив подібність уживання топонімів у двох медіапратиках. У процесі антропо-

німічної референції встановлено, що німецькій медіапратикці притаманні розгорнуті антропоніми з прикладками, а українській – уживання їх текстових маркерів.

У німецьких та українських інформаційних жанрах, за спостереженнями автора, наявні різноманітні маркери епістемічної модальності й евіденціальності. Якщо наявність евіденціальних маркерів зрозуміла з огляду на умови створення медіатекстів, то епістемічні маркери Ю.С. Кійко розглядає як «зайве» явище. На думку науковця, це зумовлено реаліями сучасного інформаційного дискурсу, де й інформаційні тексти несуть відбиток авторської модальності. Обидві категорії тісно пов'язані між собою і, як наслідок, часом паралельно передають як епістемічну модальність, так і евіденціальність.

За Ю.С. Кійком, у німецьких газетних інформаційних текстах епістемічна модальність і евіденціальність подана більшою кількістю виявів, ніж в українських, завдяки використанню кватативного кон'юнктиву й низки модальних дієслів із подвійною дійсничністю. В українській мові основне навантаження евіденціальності й епістемії лягає на виокремлені пунктуаційно модальні слова. Щодо наявності інших засобів – приєдникових словосполучень, модалізованих дієслів тощо, то тут, на думку автора, спостерігається подібність між обома медіапратиками.

За спостереженнями Ю.С. Кійки, між темпоральністю й жанровою належністю газетного тексту в сучасному німецько-україномовному зовнішньополітичних медіадискурсах є певна залежність. Статистичний аналіз уживання часових форм у різних жанрах німецького й українського газетного дискурсів виявив закономірності, зумовлені як екстралінгвістичними, так й інтралінгвістичними відмінностями зіставлених мовно-культурних дискурсів.

Критичний аналіз роботи, її наукова новизна, теоретична ґрунтовність і достатній фактичний матеріал дають нам право вважати, що монографія Ю.С. Кійки є завершеним науковим дослідженням, яке виконане на актуальну тему, вирізняється науковою новизною, практичною цінністю й містить вагомий та ґрунтовний висновок. Викладений у монографії матеріал свідчить про глибину обізнаності автора з новітніми підходами в контрастивній медіалінгвістиці й володіння методами і прийомами лінгвістичного аналізу.

Монографія буде корисною для фахівців, дослідників, студентів і широкого філологічного загалу.